

ЯК НАМАЛЮВАТИ КАРТИНУ (I)

Почніть з незайманої площини. Це не конче мусить бути папір або полотно, але, гадаю, площина має бути білою. Ми називаємо її білою, бо потребуємо якогось слова, проте справжнє її ім'я — ніщо. Чорне — це відсутність світла, а біле — відсутність пам'яті, колір неспроможності пам'ятати.

Звідки в нас пам'ятливість до запам'ятовування? Я часто ставлю собі це питання відтоді, як пожив на острові Дума, іноді вдосвіта, дивлячись на відсутність світла, згадуючи відсутніх друзів. Подеколи в такі вранішні хвилини я думаю про виднокрай. Виднокрай мусиш започатковувати. Мусиш розітнути білину. Хай ця дія цілком проста, але будь-яка дія, що перевтілює світ, є героїчною. Чи то мені так здається.

Уявіть собі маленьку дівчинку, трохи старшу за немовля. Майже дев'яносто років тому вона випала з коляски, вдарилася головою об камінь і все забула. Не тільки власне ім'я, а геть усе! А потім просто згадала достатньо для того, щоб узяти олівець й прорізати біле тло непевною лінією. Так, вона створила лінію виднокраю. Але разом з тим і щілину, крізь яку вповзає морок.

Ні, ви таки уявіть собі ті крихітні пальчики з затиснутим у них олівцем... нерішучість... а далі розтин білини. Уявіть собі хоробрість тієї першої спроби перевтілення світу його зображенням. Я завжди любитиму ту дівчинку, попри все, чого вона мені вартувала. Я мушу. Не маю іншого вибору.

Щоб ви знали, малювання — це магія.

1 – МОЄ ІНШЕ ЖИТТЯ

I

Мене звать Едгар Фрімантл. Колись я був великим перцем у будівельному й підрядному бізнесі. То було в Міннесоті, за мого іншого життя. Поняття «інше життя» я підчепив від Ваєрмена. Я хочу розповісти про Ваєрмена, але спочатку перегорнемо сторінки Міннесоти.

Ось що мушу сказати: там я був по-справжньому успішним американським парубком. Почав працювати в одній компанії і вибився вгору, а коли підніматися в ній вище вже не було куди, я пішов і заснував власний бізнес. Бос покинутої мною компанії сміявся з мене, казав, що я збанкрутую вже за рік. Гадаю, те саме кажуть більшість босів, коли якийсь молодий висуванець іде геть і започатковує власну справу.

В мене все повелось добре. З початком буму на лінії Міннеаполіс — Сент-Пол¹, розпочався бум і для «Фрімантл компанії». Коли справи погіршилися, я не пнувсь розгулюватися. Але нагулював собі достатньо на кусень хліба, і більше того. Коли мені виповнилося п'ятдесят років, ми з Пам коштували сорок мільйонів доларів. І все ще залишалися близькими людьми. Ми мали двох дочок, і наприкінці

---

¹ Міннеаполіс і Сент-Пол — два сусідні міста в штаті Міннесота, чи не найбільший мегаполіс у США. (Тут і далі прим. перекл.)

нашого приватного Золотого Віку Ілса¹ навчалася в Брауні, а Мелінда, за програмою міжнародного обміну, викладала у Франції. Ми з дружиною якраз збиралися відвідати її, коли все пішло шкереберть.

Я потрапив в аварію на роботі. Трапилося це дуже просто; коли пікап, хоч би навіть і «додж-рем» з усіма наворотами, буцається з дванадцятиповерховим краном, пікап програє за будь-яких умов. Права скроня мого черепа тільки тріснула. Лівою мене так потужно вгатило об дверний стояк «доджа», що вона розкололася в трьох місцях. Чи, може, в п'яти? Пам'ять у мене зараз покращилася, але вона аж ген не та, якою була колись.

Лікарі назвали те, що трапилось із моєю головою, контрударною травмою, а це річ небезпечніша за початковий удар. У мене були зламані ребра. Розтрощене праве стегно. І хоча зір у правому оці на сімдесят відсотків відновився (в ясний день бачу краще), я втратив праву руку.

Я міг втратити життя, але не втратив. Через ту контрударну травму я міг стати недоумком, і спершу так воно й було, але потім минулося. Мабуть. Тоді вже мене покинула дружина, і не мабуть, а точно. Ми були разом двадцять п'ять років, але ж ви знаєте як то кажуть: лайно завжди спливе. Та я гадаю, це не має значення — пішла собі й пішла. Минулося, та й годі. Інколи це на краще.

Кажучи, що був недоумкуватим, я маю на увазі, що спершу не впізнавав людей — навіть власної дружини — і не пам'ятав, що відбулося. Я не розумів, чому в мені так усе болить. Зараз, через чотири роки, я не можу пригадати характеру того болю. Пам'ятаю тільки, що страждав, переживав справжні

---

¹ Пестливий варіант імені Елізабет, поширений серед німців і голландців.

тортури, але тепер це лише теоретичні спогади. Тоді ж була практика. Тоді я почувався ніби в пеклі, і невідомо за що.

Спочатку боїшся, що помреш, а потім, що — ні.

Так каже Ваермен, а він знав, що каже, бо сам відбув свій строк у пеклі.

Усе боліло безперервно. Дзижчало в голові від болю; під лобом у мене містився найбільший в світі дзигар, де завжди стояла глупа ніч. Оскільки праве око в мене навернулося, я бачив світ крізь криваву плівку, і мало що розумів у тім світі. Ніщо не мало назв. Пам'ятаю, якось у кімнаті була Пам — тоді я ще лежав у лікарні — вона стояла біля мого ліжка. Мене дико дратувало, що вона стоїть, тоді як прямо в кутку є річ, на яку можна сісти.

— Візьми друга, — сказав я. — Сідай на друга.

— Що ти таке кажеш, Едгаре? — перепитала вона.

— *Друга, отого приятеля!* — заволав я. — Візьми того сраного *товариша*, ти, тупа курво!

Я помирав від болю в голові, а вона заплакала. За це я її зненавидів. Не було в неї причин плакати, це ж не вона виглядає із замкнутої клітки крізь криваву мрячку. Не вона тут мавпа в клітці. І раптом мене осяяло.

— Візьми друзяку й *бідуй!* — Таким чином мій розшарпаний, задовбаний мозок найближче підібрався до *стілця*.

Злостився я безупинно. Там було дві медсестри, одну з котрих я звав Суха Качка Номер Раз, а другу — Суха Качка Номер Два, так, ніби вони з'явилися з якогось дурнуватоого оповідання Доктора Сюза¹. А ще була нянечка-волонтерка, яку я кликав Вовняна Пілюля — не знаю чому, але й це прізвисько теж мало якісь сексуальні конотації. Принаймні

---

¹ Теодор Сюз Гізель — дитячий письменник та ілюстратор, чимало його кумедних персонажів стали героями мультфільмів.

для мене. Коли я трохи оклигав, почав битися. Двічі намагався врізати Пам, і один раз таки поцілів, хоча всього лиш пластиковим ножом. Проте два шви на передп'ястя їй поклали. Іноді їм доводилося мене зв'язувати.

Ось що я пам'ятаю найкраще з того періоду: спекотний полудень під кінець мого перебування в дорогому реабілітаційному центрі, дорогий кондиціонер не працює, я прив'язаний до ліжка, по телевізору якась мильна опера, тисячі опівнічних дзвонів гудуть у моїй голові, закам'янілий правий бік, мов паяльником, обпікає біль, відсутня права рука мені свербить, відсутні на ній пальці судомить, мені чомусь скасували оксиконтин¹ (не знаю коли, бо визначати час мені понад силу), і медсестра впливає з червоного мороку, істота, що прийшла поглянути на мавпу в клітці, і та медсестра каже: «Ви готові до візиту вашої дружини?» А я кажу: «Тільки якщо вона принесла пістолета, щоб мене застрелити».

Неможливо повірити, щоб такий біль минувся, але він перестає. Відтак мене везуть додому й починаються торттури фізичної реабілітації. Поступово в мене з ока вимивається червоний морок. Психолог, спеціаліст з гіпнотерапії, показав мені кілька хитрих трюків для гамування фантомних болів і судом у відсутній руці. Його звали Камен. Це Камен приніс Ребу: одну з тих небагатьох речей, що я забрав із собою, викульгавши з мого колишнього життя в нове, на острові Дума.

«Офіційна психотерапія не схвалює такий метод гамування гніву», — зізнався доктор Камен, хоча, маю підозру, він збрехав, щоб підвищити привабливість Реби в моїх очах. Він порадив мені дати їй якийсь ненависне ім'я, і, хоча вона була схожою на Люсі Рікардо², я назвав її ім'ям моєї тітки, котра,

¹ Потужний болетамувальний препарат 12-годинної дії з наркотичним ефектом.

² Героїня комедійного телесеріалу 1951—1957 рр. «Я кохаю Люсі».

коли я був маленьким і залишав на тарілці недоїденою моркву, щипала мені пальці. Потім, через кілька днів після того як отримав ляльку, її ім'я вилетіло в мене з голови. Я міг пригадати тільки хлопчачі імена, і кожне з них усе сильніше мене драгувало: Рендел, Рассел, Рудольф, Рівер-факін-Фенікс¹.

На той час я перебував уже вдома. Пам занесла мені сніданок і, мабуть, зауважила вираз мого обличчя, бо я помітив, як вона напружилася перед вибухом. Та, хоч і забувши ім'я барилкуватої червоної ганчір'яної ляльки, подарованої мені психологом, я пам'ятав, як можу її використати в цій ситуації.

— Пам, — сказав я. — Мені потрібно п'ять хвилин, щоб опанувати себе, я зможу це зробити.

— Ти певен, що...

— Так, а зараз забирайся геть разом зі своїми тельбухами та засунь їх собі в гузно. Я зможу.

Я не знав, чи дійсно зможу, але саме цього прагнув. Не міг пригадати, як звати ту чортову ляльку, але пам'ятав — *я зможу це зробити*. Одне ясно, наприкінці мого іншого життя, отак я й повторював *я зможу*, навіть коли знав, що ніяк, навіть розуміючи, що я задовбаний-передовбаний, усмерть зайобаний, як той хлющ.

— Я зможу.

О Господи, хтозна з яким виразом обличчя я це сказав, бо вона позадувала з тацею в руках, не вимовивши й слова, і тільки чашка деренькотіла на тарілці.

Вона пішла, а я підніс ляльку собі до обличчя і, втопивши пальці в пружнасте тільце, втопився в її дурні сині очі.

— Як тебе звать, ти, курво з кажанячим рилом? — волав я до неї. Мені жодного разу не спало на думку, що Пам

---

¹ Рівер Фенікс — кіноактор, помер молодим від передозування наркотиків.

разом з денною доглядальницею чують мене в кухні через інтерком. Признатися, навіть аби інтерком був поламаний, вони б чули мене й крізь причинені двері. Я був тоді в голосі.

Я почав трясти ляльку. Її голова хилиталася туди-сюди, а синтетичне волоссячко на кшталт «Я кохаю Люсі» аж пурхало. Великі сині карикатурні очі, здавалося, проказують: *Уууууу, ти бридкий дядько!* — ну чисто як Бетті Буп¹ у якомусь із тих мультиків, що їх інколи й зараз ще можна побачити на кабельних каналах.

— Як тебе звати, сука? Як тебе звати, ти, пизда. Як тебе звати, ти, дешева ганчір'яна блядь? *Назви своє ім'я, або я виколупаю тобі очі, відірву тобі носа й вирву...*

Мене перемкнуло, таке трапляється зі мною й дотепер, чотири роки потому, отут у містечку Тамасунчале², у штаті Сан-Луїс-Потосі, у Мексиці, де триває третє життя Едгара Фрімантла. На мить я опинився у своєму пікапі: долі перед пасажирським сидінням торохкотять планшетка і стара сталева коробка для ланчів (не знаю, чи був я єдиним із працюючих мільйонерів в Америці, котрий возив з собою сніданок, хоча ви, либонь, можете нарахувати таких з десятків), на сидінні лежить мій PowerBook. А з радіоприймача голосом запеклої проповідниці волає жінка: «Воно було ЧЕРВОНИМ!» Цих трьох слів виявилось достатньо. Тоді грала пісня про бідну жінку, котра виряджає свою дочку в повії. Реба Мак-Інтайр³ співала свою гітову баладу «Фенсі».

¹ Персонаж чорно-білих мультфільмів 1920-х, які не показують на загальних телеканалах через підкреслену сексуальність героїні.

² Натяк на відомий роман Рона Аріаса «Шлях до Тамасунчале», в якому йдеться про повернення хворого старого Дона Фаусто крізь простір і час до омріяного міста.

³ Reba Nell McEntire — «королева кантрі-музики»; в баладі «Фенсі» йдеться про те, як матір на останні гроші шиє юній доньці сукню з червоного оксамиту й навіть виряджає її на бал з настановою «бути там приязною до джентльменів».

— Реба, — прошепотів я, притискаючи ляльку до грудей. — Ти — Реба. Реба-Реба-Реба. Я більше ніколи цього не забуду.

Забув наступного ж тижня, але вже без оскаженіння. Без жодного. Лише притиснув її до себе, моє маленьке коханячко, заплющив очі й викликав в уяві видіння того пікапу, котрий тоді розстроило в аварії. Побачив сталеву коробку для ланчів, почув, як вона деренчить, й відтак жіночий голос долинув із радіоприймача з тою ж проповідницькою затятістю: «Воно було ЧЕРВОНИМ!»

Доктор Камен назвав це проривом. Він страшенно зрадив. Моя дружина не виказувала особливого ентузіазму, і поцілунок, яким вона приклалася мені до лоба, був радше формальним. Здається, місяці через два потому вона сказала мені, що бажає розлучитися.

II

На той час чи то біль ослабшав, чи мій мозок уже так пристосувався, що почав його долати. Напади головного болю повторювалися, але вже не так часто і з меншою інтенсивністю; тепер це не завжди перетворювалося на *глузу ніч* у розташованому в мене між вухами найбільшому в світі дзигарі. Я завжди був готовий проковтнути вікодину о п'ятій та оксиконтину о восьмій — без цих чудесних пігулок навро-ряд чи зміг би взагалі шкандибати, спираючись на яскраво-червоний, зроблений у Канаді, костур — і потроху мое праве реконструйоване стегно почало відживати.

Королева Реабілітації Кеті Грін приїздила до мене додому в Каса Фрімантл у Мендота Гайтс¹ кожного понеділка,

---

¹ Передмістя м. Сент-Пол, столиці штату Міннесота.

середі та п'ятниці. Перед заняттями мені дозволялося прийняти додаткову порцію вікодину, та все одно під кінець наших вправ дім повнився моїми криками. У півпідвалі було влаштовано справжній фізіотерапевтичний кабінет разом зі зручною для каліки ванною. Після кількох місяців тортур я вже міг щовечора самотужки сходити вниз, щоби помучити себе вправами для ноги й качанням преса. Кеті казала, що дві години таких занять перед сном вивільняють ендорфіни, і я краще засинатиму.

Під час одного з таких вечірніх пошуків отих невловимих ендорфінів до мене сходами зійшла моя з 25-річним стажем дружина й повідомила, що бажає зі мною розлучитися.

Припинивши робити чергову вправу — скручування, — я подивився на неї. Я сидів долі на маті. Вона завбачливо стояла біля підніжжя сходів у протилежному кінці кімнати. Я міг би спитати її, чи це вона серйозно, але флуоресцентні лампи на підвісній стелі світили яскраво, тож питати не було сенсу. Та й узагалі, навряд чи є жінка, схильна до таких жартів через шість місяців після того, як її чоловік ледь не загинув в аварії. Я міг би спитати її чому, але знав сам. Переді мною був той маленький білий шрам у неї на руці, де я врізав її пластиковим ножом, котрий був серед інших знарядь на таці з моєю шпитальною вечерею, та хіба тільки це. Я згадав, як наказав їй, зовсім ще недавно, забиратися геть разом з її тельбухами й засунути їх собі в гузно. Я вагався, чи не попросити її ще трохи подумати, але до мене повернулася лють. У ті дні *неадекватна лють*, як її називав док Камен, була моєю потворною приятелькою. А втім, мої почуття на той час аж ніяк не були неадекватними.

Я сидів без сорочки. Від правої руки в мене залишилося три з половиною дюйми нижче плеча. Я смикнувся цією

куксою в її бік — смикання було єдине, на що я був спроможний з рештками м'язів.

— Це я показую тобі середнього пальця. Ушивайся звідси, якщо ти так вирішила, куряча дезертирко.

Крупні сльози покотилися її обличчям, хоча вона намагалася посміхатися. Через силу.

— Курв'яча, Едгаре, — сказала вона. — Правильне слово буде курв'яча.

— Це слово є таким, яким я його вимовляю, — відповів я і знов почав качати прес тією ж вправою. Скручування диявольськи важко робити безрукому; тіло завалюється в порожній бік. — Тебе б я не покинув, отак-от. Я б не покинув тебе. Мене б не злякали ні бруд, ні кров, ні сеча, ні розлите пиво.

— Справа в іншому, — сказала вона, навіть не намагаючись втерти собі обличчя. — Справа в іншому, і ти це сам знаєш. Я б не роздирала тебе навпіл, якби навіть лютувала.

— Мені довелося б потрудитися, щоб розідрати тебе навпіл однією рукою, — відповів я, пришвидшуючи вправу.

— Ти вдарив мене ножем.

Ніби це була головна причина. Ні, і ми обое це розуміли.

— Якась нікчемна пластикова штрикалка, я був напівпритомним, а ти, мабуть, і на смертному ложі повторюватимеш: «Прощавай, жорстокий світе, Едді вдарив мене пластиковим нотичком».

— Ти душив мене, — сказала вона ледь чутним голосом.

Я припинив свої скручування й втупився їй в очі. У мене в голові почали бити дзвони; *bang-a-gong, get it on*¹.

---

¹ Рефрен пісні «Get It On» («Пхайся») популярного в 1970-х британського гурту «Т. Рех»: «Так, ти брудна і ніжна, вбрана у чорне, ти струнка і слабка, зуби гідри заточені на тебе, але ти моя дівчина — пхайся далі, бий у дзвони».

— Що ти верзеш, коли це я тебе душив? Ніколи я тебе не душив!

— Я знаю, ти не пам'ятаєш, але ти це робив. Ти взагалі став іншим.

— Та годі. Прибережи це нью-ейджівське лайно для... отого мужика... твого. — Я знав те слово, я бачив чоловіка, якому воно пасувало, але слово мені не давалося. — Для того лисого йобаря, до якого ти ходиш у кабінет.

— Терапевт, — схлипнула вона, і, звісно, я ще більше розлютився: вона знала це слово, а я ні. Їй же не струсило мозок, мов желе-концентрат.

— Хочеш розлучення, значить отримаєш. Розійдемося, чому б ні? А тепер катай звідси, корч із себе алігатора деінде. Йди геть.

Вона піднялася сходами й, не озирнувшись, причинила за собою двері. І лише коли вона зникла, я зрозумів, що намагався сказати *крокодилові сльози*. Сказати: *катай лити свої крокодилові сльози деінде*.

Ну й грець із цим. Аби близько до рок-н-ролу¹. Так каже Ваермен.

А сам я пхатися перестав.

III

Я в житті не мав жодної любаски, окрім Пам. Едгар Фрімантл пам'ятав свої Чотири Правила Успіху (не соромтеся, записуйте): ніколи не позичай грошей більше за стократне число твого IQ, ніколи не позичай у людини, яка, щойно

---

¹ «Close Enough For Rock 'N' Roll» — назва альбому 1976 року шотландського гурту «Nazareth», походить від приказки гітаристів «правильно-не-правильно, аби близько до рок-н-ролу».

познайомившись, починає поводитися запанібрата, ніколи не пий до заходу сонця, *ніколи* не заводь собі коханки, котру гидував би обнімати голою на водяному матраці.

У мене був бухгалтер, якому я довірив, звали його Том Райлі, він допоміг мені перевезти деякі речі з Мендота Гайтс до іншого нашого будиночка на озері Фален¹. Журливий Том, двічі невдаха в сімейних ігрищах, усю дорогу приставав до мене з повчаннями.

— Не варто поступатися будинком у цій ситуації, — повторював він. — Поки суддя все вам не поділив. Це ніби задалегідь здавати гру на власному полі.

Мене не обходила ніяка гра; мене турбувало, щоб він краще назирив за дорогою. Я повсякчас здригався, коли мені здавалося, що машина надто наблизилася до осьової. Ціпенів, хапаючись за неіснуюче пасажирське гальмо. Проте, щоб самому колись знову сісти за кермо, навіть не йшлося. Хоча Бог полюбляє сюрпризи. Так каже Ваермен.

Королева Реабілітації Кеті Грін мала досвід єдиного розлучення, проте вона перебувала на одній хвилі з Томом. Пам'ятаю, якось вона сиділа в трико, нога на ногу, тримаючи мої ступні, дивлячись на мене з похмурих обуренням.

— От ти тепер такий, щойно випущений з Мотелю Мертвяків, ще й вкорочений на руку, а вона хоче раптом з тобою порвати. Через те, що ткнув її пластиковим шпитальним ножичком, коли ледь пам'ятав власне ім'я? Ой, трахайте мене, а я поплачу! Хіба їй важко зрозуміти, що зміни настрою і втрата короткотермінової пам'яті після таких травм — *звичайнісінька* справа?

— Вона розуміє, що боїться мене, — сказав на це я.

---

¹ Озеро на околиці м. Сент-Пол.

— Ой? Тоді послухай свою мамуню, Сонячний Джиме¹: якщо ти наймеш гарного адвоката, їй доведеться заплатити за свою черствість. — Її реабілітаційно-гестапівський чубчик упав їй на очі, і Кеті його різко здмухнула. — Вона мусить заплатити. Повторюю для тупих: *Ти ні в чому не винний*.

— Вона каже, ніби я хотів її задушити.

— Ну й що з того? Коли душить однорукий інвалід — це ж обісцятися, яка радість. Давай, Едді, змусь її заплатити. Авжеж, я розумію, що лізу не в свою справу, але мені начхати. Вона не має права так поводитися.

— Гадаю, є й дещо інше, окрім загрози опинитися задушеною чи порізаною ножом для масла.

— Що?

— Не пам'ятаю.

— Що *вона* каже?

— Вона мовчить.

Але ми з Пам прожили порядно, і якщо навіть наше кохання витекло геть крізь гирло пасивного автоматизму, мені здавалося, я знаю її достатньо, аби розуміти — між нами дійсно з'явилося щось інше, було там *ще* щось таке, від чого вона намагалася опинитися подалі.

IV

Невдовзі після того як я перебрався на озеро Фален, до мене в гості приїхали дівчатка — справжні молоді жінки. Вони привезли з собою повний кошик їжі. Ми сиділи на ганку, від якого віяло сосною смолою, дивилися на озеро

---

¹ Sunny Jim — народжений у 1902 р. мальований персонаж реклами пластівців «Force» («Сила»).

й жували сандвічі. Це було вже після Дня Праці¹, більшість яхт й інших плавучих іграшок вже прибрали до наступного сезону. В кошику була й пляшка вина, але я ковтнув тільки трішечки. На мої болегамувальні препарати алкоголь лягав важко; від банки пива я ставав геть п'яним. Дівчатка — *молоді жінки* — допили самі, і це їх розслабило. Мелінда, котра вже вдруге після моєї сутички з краном приїхала з Франції, і не дуже цьому раділа, питалася, чи всі, кому за п'ятдесят, переживають такі неприємні регресивні періоди, чи й на неї таке очікує. Молодша, Ілса, почала плакати, тулячись до мене, вона питала, чому не може повернутися колишній лад, питала, чому б нам — маючи на увазі свою матір і мене — не стати такими, якими ми були. Лін заявила, що не на часі тут розігрувати дитяче шоу, на що Ілса показала їй фак-пальця. Я розреготався. Важко було втриматися. А далі ми вже сміялися разом.

Мало приємного в дратівливості Лін і в сльозливості Ілси, але дівчатка були чесними й так само мені рідними, як родимка в меншій на щоці чи ледь помітна в старшій на чолі вертикальна лінія, якій судилося поглиблюватися з роками.

Лінні воліла знати, що я збираюся робити, і я відповів, що й сам не знаю. Я подолав довгий шлях до рішення покінчити з життям, але розумів — якщо я це зроблю, все мусить виглядати нещасним випадком. Я не міг дозволити собі залишити цих двох молодих жінок на початку їхніх власних життів з тягарем примарної провини за те, що їхній батько покінчив життя самогубством. Так само я не міг полишити по собі тягар вини на жінці, з котрою ми колись

---

¹ Labor Day — перший понеділок вересня, з 1894 року офіційне свято, вихідний день.

голі-голісінькі пили у ліжку молочний коктейль і реготали, мов навіжені, слухаючи з програвача «Plastic Ono Band»¹.

Після того як вони скористалися шансом виговоритися — *цілковитий і повний взаємообмін почуттями*, як каже доктор Камен, — моя пам'ять зберегла приємне надвечір'я, роздивляння альбомів зі старими світлинами, спільні спогади. Здається, ми навіть трохи з чогось посміялися тоді, проте не всім спогадам про моє минуле життя варто довіряти. Ваєрмен каже, що, тасуючи минувшину, ми всі пересмикуємо карти.

Ілса хотіла, щоб ми поїхали десь разом повечеряти, але Лін мала призначену з кимось зустріч у публічній бібліотеці, їй треба було встигнути туди до закриття, і я теж сказав, що не маю настрою кудись шкандибати; здається, подумав, що краще прочитаю кілька розділів з останньої книжки Джона Сендфорда і ляжу спати. Вони мене поцілували — всі знову стали друзями — і ми попрощалися.

За дві хвилини Ілса повернулася.

— Я сказала Лінні, що забула в тебе свої ключі, — пояснила вона.

— Я певен, що це тільки привід.

— Так. Тату, ти ображав маму? Я маю на увазі тепер. Навмисно.

Я похитав головою, але її це не вдовольнило. Судячи з того, як вона стояла і просто дивилася мені в очі.

— Ні, — сказав я. — Ніколи. Я би...

— Тату, що ти би?..

— Я хотів сказати, що радше б дав відрізати собі руку, та вчасно зрозумів недолугість такого порівняння. Облишмо.

— Чому тоді вона тебе стала боятися?

---

¹ Концептуальна супергрупа, сформована Джоном Ленноном у 1969 році.

— Гадаю... тому що я каліка.

Вона кинулася мені в обійми з такою силою, що ми обоє ледь не впали на софу.

— Ой, тату, мені так шкода. Все це така *мерзота*.

Я легесенько погладив її по голові.

— Знаю, але запам'ятай — погане є настільки поганим, наскільки ми його таким вважаємо.

На правду це було ледь схоже, але якби я був хоч трохи обережнішим, Ілса ніколи б не довідалася, що це — безпардонна брехня.

Знадвору долинув звук клаксона.

— Катай, — сказав я і поцілував її в мокру щоку. — Твоя сестра запізнюється.

Вона наморщила носа.

— А як ти взагалі? Ти не зловживаєш болезаспокійливими препаратами?

— Ні.

— Телефонуй, якщо я тобі буду потрібна, татуню. Я прилечу першим же літаком.

Вона так би й зробила. Тому-то я і не телефонував.

— Домовились. — Я поцілував її в другу щоку. — Передай цілунок сестрі.

Вона кивнула й пішла. Я сів на софу й заплющив очі. В голові били, били й били дзвони.

V

Моїм наступним відвідувачем виявився доктор Камен, психолог, котрий подарував мені Ребу. Я його не запрошував. За цей візит я мав подякувати Кеті, моїй реабілітаційній домінатрикс.

Хоча йому було лише трохи за сорок, Камен рухався, мов людина істотно похилішого віку, задишка його не відпускала, навіть коли він сидів, вдивляючись крізь скельця своїх величезних окулярів у роговій оправі у світ, що лежав поза величезною грушею його черева. Він був дуже високим, дуже чорним негром з рисами обличчя вирізаними так крупно, що вони здавалися нереальними. До моторошності гіпнотизували його вибалушені очі, шнобель, мов носова фігура корабля, і губи, як у тотема. Ксандер Камен мав вигляд середньої потужності бога, вдягненого у костюм, придбаний у «Men's Warehouse»¹. А ще він мав вигляд першорядного кандидата на інфаркт або інсульт до настання свого п'ятдесятого дня народження.

Він не пристав на мою пропозицію підкріпитися, сказав, що завітав ненадовго, і тут же, всупереч сказаному, всівся на канапу, відсунувши свій кейс подальше. Він потонував на три фути нижче рівня підлокітників (і вгрузав дедалі глибше — аж я злякався, що ось-ось лопнуть пружини) й вдивлявся мені в обличчя з полегшеним сопінням.

— Що привело вас сюди, до мене? — спитав я.

— О, Кеті сказала мені, що ти задумав себе вбити, — пояснив він.

Це прозвучало таким тоном, ніби він промовив: «Кеті мені сказала, що ти задумав влаштувати вечерю надворі і там будуть свіжі глазуровані пончики Кріспі».

— У її плітці є щось від правди?

Я відкрив рота, але відразу стулив пельку. Якось, коли мені було десять років, ми тоді жили в О'Клері², я поцупив

¹ Мережа магазинів чоловічого одягу середньої цінової категорії.

² Eau Claire (Чиста вода) (фр.) — містечко на однойменній річці в штаті Вісконсин, вважається одним із найзеленіших у США.

журнал коміксів зі стійки-вертушки в аптеці й засунув його собі спереду в джинси, прикривши зверху майкою. Коли я, відчуючи себе великим хитруном, уже зосереджено виходив з дверей, продавчиня вхопила мене за руку. Вона задерла на мені майку вільною рукою й оприлюднила мій нещасний скарб. «Як *це* сюди потрапило?» — спитала вона. За сорок років, що минули з того дня, я вперше знову пережив цілковиту неспроможність відповісти на найпростіше питання.

Нарешті — запізно для того, щоб будь-яка відповідь прозвучала вагомо — я сказав:

— Кумедно. Не можу навіть уявити, звідки вона це взяла.

— Ні?

— Ні. Ви певні, що не бажаєте випити кóли?

— Дякую, але я пас.

Я пішов у кухню дістати з холодильника колу. Міцно притис пляшку обрубком руки до грудної клітини — терпимо, хоча боляче, не знаю, що ви могли бачити в кіно, але поламані ребра болять доволі довго, — і відкрутив кришку лівою рукою. Я шульга. Хоч тут ти щасливчик, *мучачо*, як каже Ваермен.

— Мені дивно, що ви поставилися серйозно до її слів, — кинув я, повернувшись до кімнати. — Кеті пречудовий спеціаліст із фізіотерапії, але психотерапевт з неї ніякий. — Я зробив паузу перед тим, як сісти. — Ви теж ніякий, у технічному сенсі.

Камен приклав долоню кухликом собі до величезного, майже як шухляда письмового столу, вуха.

— Що я чую... рипіння диби? Отож-бо й воно.

— Про що це ви говорите?

— Це той чарівний середньовічний звук, який акомпанує аргументам людини, підвішеної на дибі. — Він спробував

іронічно підморгнути, але серед обширу його обличчя іронія губилася; тож він спромігся хіба на пародію. Та натяк я зрозумів. — Щодо Кеті Грін, ти маєш рацію, що вона може знати? Її робота — працювати з параплегіками й квадро-плегіками¹, з поставарійними ампутантами, як ти, й людьми, котрі одужують після травм голови — знову ж, як ти. Кеті займається цим уже п'ятнадцять років, вона мала можливість спостерігати щосекундні рефлекси тисяч покалічених пацієнтів, тож з якого *дива* їй вдалось би розпізнати ознаки пресуїцидальної депресії?

Я сів на хиткий стільчик навпроти канапи й утупився в Камена. Він був проблемою. А Кеті Грін ще більшою.

Камен нахилився до мене... хоча з його обсягами подолав лише кілька дюймів.

— Ти мусиш зачекати, — сказав він.

Я блимнув очима.

Він кивнув.

— Ти здивований. Так. Але я не католик, я взагалі не християнин, і широко дивлюся на самогубство. Втім, я вірю у відповідальність. Я знаю, що ти теж дотримуєшся цієї віри, тож і кажу: якщо ти вб'єш себе тепер... чи навіть через пів року... твоя жінка й доньки про все здогадаються. Не має значення, як хитро ти все організуєш, вони все одно здогадаються.

— Я не збираюся...

Він підніс руку.

— І в компанії, де застраховане твоє життя — я певен, на дуже велику суму, — теж здогадаються. Можливо, вони цього й не зуміють довести... але намагатимуться з усіх

---

¹ Пацієнти з паралічем двох або чотирьох кінцівок.